

บทที่ 2

สภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และแนวโน้มการขยายตัวของจังหวัดเชียงใหม่

2.1 ลักษณะทางประชากร และสังคม

2.1.1 จำนวนประชากรและความหนาแน่น

ประชากรในจังหวัดเชียงใหม่ ตามสถิติที่ปรากฏในทะเบียนราษฎรในปี พ.ศ. 2541 มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 1,582,222 คน เป็นประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ เป็นส่วนใหญ่ จำนวน 255,765 คน คิดเป็นร้อยละ 16 ซึ่งเมื่อเทียบกับพื้นที่แล้วพบว่ามีความหนาแน่นของประชากรอาศัยอยู่ไม่ค่อนหนาแน่นมากนัก ประมาณ 79 คน ต่อตารางกิโลเมตร ยกเว้นในเขตเมืองเชียงใหม่ซึ่งมีประชากรอยู่ค่อนข้างหนาแน่นกว่าที่อื่นๆ คิดเป็นอัตราส่วนประมาณ 1,537 คน ต่อตารางกิโลเมตร (ตาราง 2-1)

ตารางที่ 2-1 จำนวนประชากรในจังหวัดเชียงใหม่ แยกตามรายอำเภอ พ.ศ. 2541

อำเภอ	จำนวนประชากร (คน)			พื้นที่ (ตร.กม.)	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)
	ชาย	หญิง	รวม		
เมือง	123,330	132,435	255,765	166.389	1,537.15
สันทราย	44,039	46,634	90,673	285.019	318.13
หางดง	32,913	33,813	66,726	263.106	253.61
สันกำแพง	35,709	37,837	73,546	217.513	338.12
ดอยสะเก็ด	31,126	31,772	62,898	671.276	93.70
แม่ริม	39,150	37,648	76,798	443.634	173.11
สารภี	36,563	39,151	75,714	97.457	776.90
อื่นๆ	443,902	436,200	880,102	17,962.663	-
รวมทั้งสิ้น	786,732	795,490	1,582,222	20,107.057	78.69

ที่มา : สถิติทะเบียนราษฎรเชียงใหม่

2.1.2 การประกอบอาชีพและการมีงานทำ

จากผลการสำรวจแรงงานในจังหวัดเชียงใหม่ โดยฝ่ายสถิติแรงงาน กองสถิติสังคมสำนักงานสถิติแห่งชาติ รอบที่ 1 เดือนกุมภาพันธ์ 2543 พบว่ามีประชากรอยู่ในกำลังแรงงานประมาณร้อยละ 60.3 ไม่อยู่ในกำลังแรงงาน ร้อยละ 22.7 และเป็นผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 13 ปี ร้อยละ 17.0 นอกจากนี้ยังพบว่าในกลุ่มกำลังแรงงาน เป็นผู้มีงานทำถึงร้อยละ 57.6 ซึ่งถือว่าอยู่ในอัตราก่อนข้างสูง (ตาราง 2-2)

ตารางที่ 2-2 สถานภาพแรงงานของจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2543

สถานภาพแรงงาน	เพศ		รวม (คน)
	ชาย	หญิง	
1. กำลังแรงงาน	492,382 (65.8)	390,963 (54.5)	883,345 (60.3)
ผู้มีงานทำ	471,365 (62.9)	373,298 (52.1)	844,663 (57.6)
ผู้ไม่มีงานทำ	21,017 (2.9)	17,665 (2.6)	38,682 (2.6)
2. ไม่อยู่ในกำลังแรงงาน	128,714 (17.2)	203,832 (28.3)	332,546 (22.7)
ทำงานบ้าน	2,749 (0.3)	63,936 (8.9)	66,685 (4.5)
เรียนหนังสือ	58,165 (7.8)	61,512 (8.7)	119,677 (8.3)
อื่นๆ	67,800 (9.1)	78,384 (11.0)	146,184 (10.0)
3. อายุต่ำกว่า 13 ปี	127,499 (17.0)	122,399 (17.2)	249,894 (17.0)
รวม(ข้อ 1+2+3)	748,595 (100)	717,194 (100)	1,465,789 (100)

ที่มา : รายงานผลการสำรวจแรงงาน (รอบที่ 1) กุมภาพันธ์ 2543 สำนักงานสถิติแห่งชาติ
ตัวเลขใน () คือ อัตราร้อยละ

สำหรับการประกอบอาชีพของประชากรที่อยู่ในกำลังแรงงานในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมากที่สุด ร้อยละ 33.8 รองลงมา ประกอบอาชีพช่าง หรือปฏิบัติงานในกระบวนการผลิต ร้อยละ 30.7 และรองลงมาเป็นอันดับสาม ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการค้า ร้อยละ 14.3 (ตารางที่ 2-3)

ตารางที่ 2-3 ประชากรที่อยู่ในกำลังแรงงานแยกตามอาชีพ

อาชีพ	เพศ (คน)		รวม
	ชาย	หญิง	
1. ผู้ปฏิบัติงานที่ใช้ วิชาชีพวิชาการ	18,297 (3.9)	29,783 (7.9)	48,079 (5.7)
2. ผู้ปฏิบัติงานบริหาร ธุรกิจ	21,728 (4.6)	5,333 (1.4)	27,061 (3.2)
3. ผู้ปฏิบัติงานอาชีพ เสมียน	11,026 (2.3)	10,889 (2.9)	21,915 (2.6)
4. ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับ การค้า	52,438 (11.1)	68,149 (18.3)	120,587 (14.3)
5. เกษตรกร	180,078 (38.2)	105,768 (28.3)	285,846 (33.8)
6. อาชีพเกี่ยวกับขนส่ง	24,586 (5.2)	1,512 (0.4)	26,099 (3.1)
7. ช่าง/ปฏิบัติงานใน กระบวนการผลิต	145,468 (30.9)	114,193 (30.6)	259,661 (30.7)
8. ผู้ปฏิบัติเกี่ยวกับการ บริหารการศึกษา	17,744 (3.8)	37,671 (10.1)	55,415 (6.6)
รวม	471,365 (100)	373,298 (100)	844,663 (100)

ที่มา : รายงานผลการสำรวจแรงงาน (รอบที่ 1) กุมภาพันธ์ 2543 สำนักงานสถิติแห่งชาติ
ตัวเลข () แสดงอัตราร้อยละ

2.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

2.2.1 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนในจังหวัด

ครัวเรือนในจังหวัดเชียงใหม่ มีรายได้โดยเฉลี่ยประมาณเดือนละ 10,349 บาทต่อครัวเรือน เมื่อพิจารณาตามสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม พบว่าครัวเรือนผู้ดำเนินธุรกิจที่ไม่ใช่การเกษตร มีรายได้สูงที่สุด ประมาณเดือนละ 12,013 บาท รองลงมาได้แก่ ครัวเรือนลูกจ้าง และครัวเรือนผู้ไม่ได้ปฏิบัติงานในเชิงเศรษฐกิจ มีรายได้ประมาณเดือนละ 11,501 บาท และ 8,492 บาท ตามลำดับ สำหรับครัวเรือนผู้ถือครองทำการเกษตร มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำที่สุดเพียงเดือนละ 6,438 บาท

2.2.2 แหล่งที่มาของรายได้

เมื่อพิจารณาแหล่งที่มาของรายได้ของครัวเรือน พบว่า รายได้หลักส่วนใหญ่ที่สำคัญมาจาก ค่าแรงและเงินเดือน เฉลี่ยประมาณเดือนละ 4,277 บาท หรือร้อยละ 41.3 ของรายได้ทั้งหมด รองลงมาได้แก่ กำไรสุทธิจากการทำธุรกิจส่วนตัวที่ไม่ใช่การเกษตร ซึ่งรวมรายได้จากการเช่าห้องด้วย ประมาณเดือนละ 2,075 บาท หรือร้อยละ 20.1 นอกจากนี้ครัวเรือนยังมีรายได้ที่ไม่เป็นตัวเงินเฉลี่ย ประมาณเดือนละ 901 บาท หรือร้อยละ 8.7 กำไรสุทธิจากการประกอบการเกษตร 781 บาท หรือ ร้อยละ 7.5 เงินที่ได้รับเป็นการช่วยเหลือ 697 บาท หรือร้อยละ 6.7 มีรายได้จากทรัพย์สินเดือนละ 337 บาท หรือร้อยละ 3.3 รายรับที่เป็นตัวเงินอื่นๆ อีกประมาณ 226 บาท หรือร้อยละ 2.2 สำหรับค่า ประเมินค่าเช่าบ้านที่ครัวเรือนเป็นเจ้าของและอยู่เอง ซึ่งถือเป็นรายได้ส่วนหนึ่งของครัวเรือน มี ประมาณเดือนละ 1,055 บาท หรือร้อยละ 10.2

ในการจัดจำแนกสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ได้จัดตามอาชีพ และสถาน ภาพการทำงาน ที่ทำรายได้ส่วนใหญ่ให้แก่ครัวเรือน กล่าวคือครัวเรือนที่มีรายได้ส่วนใหญ่มาจาก กำไรในการประกอบการเกษตรถูกจัดเป็นครัวเรือนผู้ถือครองทำการเกษตร ครัวเรือนที่มีรายได้ ส่วนใหญ่มาจากกำไรในการประกอบธุรกิจถูกจัดเป็นครัวเรือนผู้ดำเนินธุรกิจที่ไม่ใช่การเกษตร ส่วนครัวเรือนที่มีรายได้ส่วนใหญ่มาจากค่าแรงและเงินเดือน ถูกจัดเป็นครัวเรือนลูกจ้าง สำหรับ ครัวเรือนผู้ไม่ได้ปฏิบัติงานในเชิงเศรษฐกิจ มีรายได้หลักส่วนใหญ่มาจากเงินได้รับการช่วยเหลือ หรือรายได้จากทรัพย์สิน อย่างไรก็ตาม ครัวเรือนทุกสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม นอกจากมีรายได้ ส่วนใหญ่จากอาชีพหลักแล้ว ยังมีรายได้จากแหล่งอื่นๆ อีกด้วย เช่น ครัวเรือนผู้ถือครองทำการ เกษตร นอกจากจะมีรายได้หลักจากกำไรในการประกอบการเกษตร ร้อยละ 55.3 ของรายได้ทั้งสิ้น แล้ว ยังมีรายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลผลิตเกษตรที่ครัวเรือนผลิตได้ และนำมา บริโภคในครัวเรือนอีกร้อยละ 16.7 และรายได้จากค่าแรงและเงินเดือน ร้อยละ 7.7 ที่เหลืออีกร้อย ละ 10.8 เป็นรายได้จากรายรับที่เป็นตัวเงินอื่นๆ กำไรจากการประกอบธุรกิจ เงินที่ได้รับการช่วยเหลือ และรายได้จากทรัพย์สิน เป็นต้น (ตารางที่ 2-4)

ตารางที่ 2-4 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือน จำแนกตามแหล่งที่มาของรายได้ และสถานะทางเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนในจังหวัดเชียงใหม่

แหล่งที่มาของรายได้	ครัวเรือนทั้งสิ้น		ผู้ถือครองทำการเกษตร		ผู้ดำเนินธุรกิจที่ไม่ใช่การเกษตร		ถูกจ้าง		ผู้ไม่ได้ปฏิบัติงานในเชิงเศรษฐกิจ	
	บาท	ร้อยละ	บาท	ร้อยละ	บาท	ร้อยละ	บาท	ร้อยละ	บาท	ร้อยละ
อัตราร้อยละของครัวเรือน		100		17.8		24		45.7		12.5
ขนาดของครัวเรือนโดยเฉลี่ย(คน)		3.3		3.6		3.5		3.3		2.2
รายได้ทั้งสิ้น	10,349	100	6,438	100	12,013	100	11,501	100	8,492	100
ค่าแรงและเงินเดือน	4,277	41.3	497	7.7	1,149	9.6	8,446	73.4	414	4.9
กำไรสุทธิจากการทำธุรกิจ ส่วนตัวที่ไม่ใช่การเกษตร ^{1/}	2,075	20.1	167	2.6	7,735	64.4	290	2.5	438	5.1
กำไรสุทธิจากการทำการเกษตร	781	7.5	3,558	55.3	322	2.7	110	1	178	2.1
รายได้จากทรัพย์สิน	337	3.3	96	1.5	197	1.6	262	2.3	1,217	14.3
เงินที่ได้รับเป็นการช่วยเหลือ	697	6.7	128	2	237	2	310	2.7	3,802	44.8
รายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน ^{2/}	901	8.7	1,076	16.7	834	6.9	848	7.4	978	11.5
รายรับที่เป็นตัวเงินอื่น ๆ	226	2.2	305	4.7	467	3.9	121	1	34	0.4
ค่าประเมินค่าเช่าบ้านที่ครัว ครัวเป็นเจ้าของและอยู่เอง	1,055	10.2	611	9.5	1,072	8.9	1,114	9.7	1,431	16.9

ที่มา : รายงานผลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2541 จังหวัดเชียงใหม่

สำนักงานสถิติจังหวัดเชียงใหม่

1/ รวมรายได้จากการให้เช่าห้อง

2/ ไม่รวมค่าประเมินค่าเช่าบ้านที่ครัวเรือนเป็นเจ้าของและอยู่เอง

2.2.3 ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนในจังหวัด

ผลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ปี พ.ศ. 2541 พบว่าครัวเรือนในจังหวัดเชียงใหม่ มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยประมาณเดือนละ 8,600 บาทต่อเดือน ในจำนวนนี้ประมาณ 7,095 บาท หรือร้อยละ 82.5 เป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค ซึ่งได้แก่ อาหารและเครื่องคั้นยาสูบ เครื่องนุ่งห่มและรองเท้า ที่อยู่อาศัย ค่าตรวจรักษาพยาบาลและค่ายา ค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับยานพาหนะและค่าบริการสื่อสาร การบันเทิงและการอ่าน การศึกษา และค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด ส่วนค่าใช้จ่ายอีกประมาณ 1,505 บาท หรือร้อยละ 17.5 เป็นค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวกับการอุปโภคบริโภค ซึ่งได้แก่ ค่าภาษี ของขวัญ และเงินบริจาค เบี้ยประกันภัย เงินซื้อสลากกินแบ่ง ดอกเบี้ยเงินกู้ เป็นต้น (ตาราง 2-5)

เมื่อเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายของครัวเรือน ตามสถานะทางเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนพบว่า ครัวเรือนลูกจ้างมีค่าใช้จ่ายสูงสุด คือประมาณเดือนละ 9,636 บาท รองลงมาคือ ครัวเรือนผู้ดำเนินธุรกิจที่ไม่ใช่การเกษตร และครัวเรือนผู้ไม่ได้ปฏิบัติงานในเชิงเศรษฐกิจมีค่าใช้จ่ายประมาณเดือนละ 9,477 บาท และ 7,091 บาท ตามลำดับ ส่วนครัวเรือนผู้ถือครองทำการเกษตรมีค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด คือ ประมาณเดือนละ 5,804 บาท

2.2.4 ประเภทของค่าใช้จ่าย

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของ ค่าใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภคของครัวเรือนพบว่า โดยเฉลี่ยค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ประมาณ 3,110 บาท หรือร้อยละ 36.2 ของค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นของครัวเรือน เป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอาหารและเครื่องคั้น (รวมเครื่องคั้นที่มีแอลกอฮอล์ และยาสูบ) รองลงมาได้แก่ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย (รวมค่าประเมินค่าเช่าบ้านที่ครัวเรือนเป็นเจ้าของและอยู่เอง) ประมาณ 1,673 บาทหรือร้อยละ 19.4 และค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับยานพาหนะ และค่าบริการสื่อสาร ประมาณ 1,127 บาท หรือร้อยละ 13.1 ของค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นของครัวเรือน ส่วนค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษาประมาณ 287 บาท หรือร้อยละ 3.3 ที่เหลืออีกประมาณ 898 บาท หรือประมาณร้อยละ 10.5 ของค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น เป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าตรวจรักษาพยาบาลและค่ายา ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเครื่องนุ่งห่ม และรองเท้า ค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการบันเทิงและการอ่าน และค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ สำหรับค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวกับการอุปโภคบริโภค มีประมาณร้อยละ 17.5 ของค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น

หากพิจารณาสัดส่วนของค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคที่สำคัญ (อาหาร และเครื่องคั้น ที่อยู่อาศัย ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับยานพาหนะ และค่าบริการสื่อสาร ค่าเครื่องนุ่งห่ม) ตามสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พบว่า ค่าอาหารและเครื่องคั้นนั้น ครัวเรือนผู้ถือครองทำการ

เกษตรกรมีสัดส่วนค่าใช้จ่ายในหมวดนี้สูงที่สุด คือ ประมาณร้อยละ 43.3 ของค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นของครัวเรือน รองลงมาได้แก่ ครัวเรือนผู้ดำเนินธุรกิจที่ไม่ใช่การเกษตร มีสัดส่วนค่าใช้จ่ายดังกล่าวคือ ประมาณร้อยละ 35.2 ส่วนครัวเรือนลูกจ้างและครัวเรือนผู้ไม่ได้ปฏิบัติงานในเชิงเศรษฐกิจ มีสัดส่วนค่าใช้จ่ายดังกล่าว ใกล้เคียงกันคือ ประมาณร้อยละ 32.3 และร้อยละ 32.2

ส่วนค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับยานพาหนะและค่าบริการสื่อสารนั้น พบว่าครัวเรือนลูกจ้าง และครัวเรือนผู้ดำเนินธุรกิจที่ไม่ใช่การเกษตรมีสัดส่วนค่าใช้จ่ายดังกล่าวสูงพอๆ กัน คือประมาณร้อยละ 13.9 และ 13.6 ตามลำดับ รองลงมาได้แก่ ครัวเรือนผู้ถือครองทำการเกษตร ประมาณร้อยละ 11.2 ส่วนครัวเรือนผู้ไม่ได้ปฏิบัติงานในเชิงเศรษฐกิจ มีค่าใช้จ่ายค่าที่สูงสุด ประมาณร้อยละ 10.4 ของค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น

ส่วนค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยนั้น พบว่า ครัวเรือนผู้ไม่ได้ปฏิบัติงานในเชิงเศรษฐกิจมีสัดส่วนค่าใช้จ่ายสูงที่สุด คือ ประมาณร้อยละ 30.9 รองลงมาคือ ครัวเรือนผู้ดำเนินธุรกิจที่ไม่ใช่การเกษตร มีค่าใช้จ่ายประมาณร้อยละ 18.7 ส่วนครัวเรือนลูกจ้าง และครัวเรือนผู้ถือครองทำการเกษตร มีค่าใช้จ่ายดังกล่าวประมาณร้อยละ 18.1 และ 17.0 ตามลำดับ

ส่วนค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเครื่องนุ่งห่มและรองเท้า พบว่า ครัวเรือนลูกจ้างและครัวเรือนผู้ถือครองทำการเกษตรมีค่าใช้จ่ายดังกล่าวใกล้เคียงคือ ประมาณร้อยละ 3.6 และ 3.5 ตามลำดับครัวเรือนผู้ไม่ได้ปฏิบัติงานในเชิงเศรษฐกิจ มีค่าใช้จ่ายดังกล่าวประมาณร้อยละ 3.3 ส่วนครัวเรือนผู้ดำเนินธุรกิจที่ไม่ใช่การเกษตร มีค่าใช้จ่ายค่าที่สูงสุดประมาณ ร้อยละ 2.2 (ตาราง 2-5)

2.2.5 เปรียบเทียบรายได้และค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือน

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบรายได้และรายจ่ายโดยเฉลี่ยต่อเดือน พบว่าครัวเรือนในจังหวัดเชียงใหม่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,349 บาท รายจ่าย 8,600 บาท ซึ่งรายได้สูงกว่ารายจ่ายประมาณเดือนละ 1,749 บาทต่อครัวเรือน หรือ 537 บาทต่อคน หรือคิดเป็นรายได้สูงกว่ารายจ่ายร้อยละ 20.3 หากพิจารณาตามสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน จะเห็นว่าครัวเรือนทุกกลุ่มมีรายได้สูงกว่ารายจ่าย กล่าวคือ ครัวเรือนลูกจ้างซึ่งเป็นครัวเรือนส่วนใหญ่ของจังหวัด (ประมาณร้อยละ 45.7 ของครัวเรือนทั้งหมด) มีรายได้สูงกว่ารายจ่าย เดือนละ 1,865 บาทต่อครัวเรือน หรือ 570 บาทต่อคน ครัวเรือนผู้ดำเนินธุรกิจที่ไม่ใช่การเกษตร (ซึ่งมีอยู่ร้อยละ 24.0) มีรายได้มากกว่ารายจ่ายเดือนละ 2,536 บาทต่อครัวเรือน หรือ 720 บาทต่อคน ครัวเรือนผู้ถือครองทำการเกษตร และครัวเรือนผู้ไม่ได้ปฏิบัติงานเชิงเศรษฐกิจมีรายได้สูงกว่ารายจ่าย ประมาณเดือนละ 634 บาท และ 1,401 บาทต่อครัวเรือน ตามลำดับ(ตาราง 2-6)

ตารางที่ 2-5 ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนครัวเรือน จำแนกตามประเภทของค่าใช้จ่าย และสถานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนในจังหวัดเชียงใหม่

ประเภทของค่าใช้จ่าย	ครัวเรือนทั้งสิ้น		ผู้ถือครองท่าการเกษตร		ผู้ดำเนินธุรกิจที่ไม่ใช่การเกษตร		ลูกจ้าง		ผู้ไม่ได้ปฏิบัติงานในเชิงเศรษฐกิจ	
	บาท	ร้อยละ	บาท	ร้อยละ	บาท	ร้อยละ	บาท	ร้อยละ	บาท	ร้อยละ
อัตราร้อยละของครัวเรือน		100		17.8		24		45.7		12.5
ขนาดของครัวเรือนโดยเฉลี่ย		3.3		3.6		3.5		3.3		2.2
ค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น	8,600	100.0	5,804	100	9,477	100	9,636	100	7,091	100
ค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค	7,095	82.5	4,919	84.8	7,884	83.2	7,729	80.2	6,351	89.6
อาหารและเครื่องดื่ม	2,956	34.4	2,511	43.3	3,331	35.2	3,117	32.3	2,287	32.2
เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ¹	74	0.9	6	0.1	88	0.9	108	1.1	18	0.2
ยาสูบ หมาก ขานัตถ์ ฯลฯ	80	0.9	67	1.2	124	1.3	77	0.8	25	0.4
เครื่องนุ่งห่มและรองเท้า	273	3.2	203	3.5	211	2.2	343	3.6	236	3.3
ค่าเช่าบ้านที่ครัวเรือนอยู่เอง	1,673	19.4	987	17	1,775	18.7	1,742	18.1	2,192	30.9
ค่าตรวจรักษาพยาบาลและค่ายา	276	3.2	122	2.1	251	2.7	347	3.6	282	4
ค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล	150	1.7	123	2.1	175	1.9	155	1.6	118	1.7
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับยานพาหนะและค่าบริการสื่อสาร	1,127	13.1	648	11.2	1,285	13.6	1,337	13.9	739	10.4
การบันเทิงและการอ่าน	91	1.1	43	0.7	115	1.2	92	0.9	111	1.6
การศึกษา	287	3.3	76	1.3	354	3.7	325	3.4	316	4.5
เบ็ดเตล็ด	108	1.3	133	2.3	175	1.8	86	0.9	27	0.4
ค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวกับการอุปโภคบริโภค ²	1,505	17.5	885	15.2	1,593	16.8	1,907	19.8	740	10.4

ที่มา : รายงานผลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2541 จังหวัดเชียงใหม่

สำนักงานสถิติจังหวัดเชียงใหม่

1/ รวมเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ซึ่งดื่มเมื่อไปบริโภคนอกบ้าน

2/ รวมค่าภาษี ของขวัญและเงินบริจาค เบี้ยประกันเงินซื้อสลากกินแบ่ง ดอกเบี้ยเงินกู้ และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวกับการอุปโภคบริโภค

ตารางที่ 2-6 รายได้และค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนในจังหวัด จำแนกตามสถานะทางเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือน

สถานะทางเศรษฐกิจสังคม ของครัวเรือน	อัตราร้อยละ ของครัวเรือน	ขนาดของ ครัวเรือน	รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		รายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือน	
			ต่อครัวเรือน	ต่อคน	ต่อครัวเรือน	ต่อคน
ครัวเรือนทั้งสิ้น	100	3.3	10,349	3,179	8,600	2,642
ผู้ถือครองทำการเกษตร	17.8	3.6	6,438	1,799	5,804	1,622
ผู้ดำเนินธุรกิจที่ไม่ใช่การเกษตร	24	3.5	12,013	3,411	9,477	2,691
ลูกจ้าง	45.7	3.3	11,501	3,510	9,636	2,940
- ผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพ วิชาการ และเสมียนพนักงาน	19.8	3.4	18,385	5,362	15,391	4,488
- ผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิต คนงานเกษตร และคนงานทั่วไป	25.9	3.2	6,246	1,976	5,242	1,658
ผู้ไม่ได้ปฏิบัติงานในเชิงเศรษฐกิจ	12.5	2.2	8,492	3,855	7,091	3,219

ที่มา : รายงานผลการสำรวจ ภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2541 จังหวัดเชียงใหม่
สำนักงานสถิติ จังหวัดเชียงใหม่

2.2.6 การแจกแจงครัวเรือนตามชั้นของรายได้ประจำและค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคเฉลี่ยต่อคนต่อเดือน

เมื่อจำแนกครัวเรือนตามชั้นของรายได้ประจำ และค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคโดยเฉลี่ยต่อคนต่อเดือนพบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 30.4 ของครัวเรือนทั้งสิ้น มีรายได้ประจำต่อคนต่อเดือน ระหว่าง 1,000-1,999 บาท รองลงมาร้อยละ 21.9 มีรายได้ประจำอยู่ในช่วง 2,000-2,999 บาท และร้อยละ 18.5 มีรายได้ประจำอยู่ระหว่างเดือนละ 3,000-4,999 บาทต่อคน ส่วนครัวเรือนที่มีรายได้ประจำต่อคนต่อเดือน ตั้งแต่ 10,000 บาท ขึ้นไปมีประมาณร้อยละ 5.2 ของครัวเรือนทั้งสิ้น หากพิจารณาจากค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคโดยเฉลี่ยต่อคนต่อเดือน จะพบว่า ครัวเรือนร้อยละ 45.0 ของครัวเรือนทั้งสิ้น มีค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคต่อคน ประมาณเดือนละ 2,000-2,999 บาท และร้อยละ 13.9 มีค่าใช้จ่ายดังกล่าวต่ำกว่า 1,000 บาท ร้อยละ 13.2 มีค่าใช้จ่ายดังกล่าวประมาณเดือนละ 3,000-4,999 บาท และอีกร้อยละ 7.2 มีค่าใช้จ่ายต่อเดือนประมาณ 5,000-9,999 บาทต่อคน ส่วนครัวเรือนที่มีค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคต่อคนต่อเดือนตั้งแต่ 10,000 บาทขึ้นไป มีประมาณร้อยละ 1.0 ของครัวเรือนทั้งสิ้น (ตารางที่ 2-7)

ตาราง 2-7 อัตราร้อยละของครัวเรือน จำแนกตามชั้นของรายได้ประจำ และค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคเฉลี่ยต่อคนต่อเดือน

ชั้นของรายได้ประจำ และค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค ต่อคนต่อเดือน	ครัวเรือนที่มีรายได้ประจำต่อคนต่อเดือน	ครัวเรือนที่มีค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค ต่อคนต่อเดือน
รวม	100.0	100.0
ต่ำกว่า 1,000 บาท	11.3	13.9
1,000 - 1,999 บาท	30.4	45.0
2,000 - 2,999 บาท	21.9	19.7
3,000 - 4,999 บาท	18.5	13.2
5,000 - 9,999 บาท	12.7	7.2
10,000 บาทขึ้นไป	5.2	1.0

ที่มา : รายงานผลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2541 จังหวัดเชียงใหม่
สำนักงานสถิติจังหวัดเชียงใหม่

2.2.7 หนี้สินโดยเฉลี่ยต่อครัวเรือน

จากผลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2541 พบว่าครัวเรือนในจังหวัดเชียงใหม่ มีหนี้สินโดยเฉลี่ยต่อครัวเรือน 70,630 บาท โดยเป็นหนี้สิน ของการใช้จ่ายในครัวเรือนมากที่สุด จำนวน 50,206 บาท คิดเป็นร้อยละ 71.1 และเป็นหนี้สินของธุรกิจที่ไม่ใช่การเกษตร ร้อยละ 18.9 สำหรับหนี้สินของการทำการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 9.0

หากจำแนกตามสถานะอาชีพ พบว่า อาชีพนักวิชาการ นักบริหาร และอาชีพเสมียนมีจำนวนหนี้สินต่อครัวเรือนสูงสุด จำนวน 147,814 บาท รองลงไปเป็นผู้ดำเนินธุรกิจที่ไม่ใช่การเกษตร มีจำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน จำนวน 116,689 บาท ส่วนผู้ดำเนินธุรกิจทำการเกษตร มีจำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน จำนวน 30,990 บาท (ตารางที่ 2-8)

ตาราง 2 - 8 จำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน จำแนกตามวัตถุประสงค์ของการกู้ยืม และสถานะทางเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือน

วัตถุประสงค์การกู้ยืม	ครัวเรือน ทั้งสิ้น	ผู้ถือครอง ทำการเกษตร	ผู้ดำเนินธุรกิจ ที่ไม่ใช่การ เกษตร	ถูกจ้าง			ผู้ที่ไม่ได้ ปฏิบัติงาน ในเชิงเศรษฐกิจ
				ถูกจ้าง ทั้งสิ้น	อาชีพนักวิชาการ บริหารและเสมียน	ปฏิบัติงานในการ ผลิต คนงานทั่วไป	
หนี้สินของการใช้จ่ายใน ครัวเรือน	50,206 (71 . 1)	8,576 (27 . 7)	57,422 (49 . 2)	70,592 (93 . 9)	144,042 (97 . 4)	14,518 (73 . 7)	20,937 (95 . 7)
หนี้สินของธุรกิจที่ไม่ใช่ การเกษตร	13,355 (18 . 9)	619 (2 . 0)	55,116 (47 . 2)	-	-	-	-
หนี้สินของการทำการ เกษตร	6,375 (9 . 0)	21,562 (69 . 6)	3,883 (3 . 3)	3,284 (4 . 4)	1,889 (1 . 3)	4,351 (22 . 1)	932 (4 . 3)
อื่นๆ	694 (1 . 0)	233 (0 . 7)	268 (0 . 3)	1,288 (1 . 7)	1,883 (1 . 3)	833 (4 . 2)	-
รวม	70,630 (1 00)	30,990 (1 00)	116,689 (1 00)	75,164 (1 00)	147,814 (1 00)	19,702 (1 00)	21,869 (1 00)

ที่มา : รายงานผลการสำรวจ ภาวะเศรษฐกิจ และสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2541 จังหวัดเชียงใหม่ สำนักงานสถิติ จังหวัดเชียงใหม่
ตัวเลขใน () แสดงอัตราร้อยละ

2.2.8 ลักษณะต่างๆ ของครัวเรือนและที่อยู่อาศัย

จากผลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจ และสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2541 พบว่าครัวเรือนในจังหวัดเชียงใหม่ มีสมาชิกที่อยู่อาศัยประจำ โดยเฉลี่ย 3.3 คนต่อครัวเรือน อายุเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนประมาณ 49.3 ปี ในจำนวนนี้มีหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นหญิงประมาณร้อยละ 22.1 เป็นชายร้อยละ 77.9 ของครัวเรือนทั้งหมด สำหรับครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือน และคู่สมรสอยู่ด้วยกันมีประมาณร้อยละ 67.5 ในส่วนสมาชิกที่ทำงานหารายได้มาใช้จ่ายในครัวเรือนเฉลี่ยประมาณ 1.9 คนต่อครัวเรือน โดยมีรายได้ประจำคิดเฉลี่ยต่อสมาชิกแต่ละคนของครัวเรือน เฉลี่ยประมาณ 1.9 คนต่อครัวเรือน โดยมีรายได้ประจำคิดเฉลี่ยต่อสมาชิกแต่ละคนของครัวเรือน 3,110 บาทต่อเดือน สำหรับที่อยู่อาศัยนั้นจะเห็นได้ว่าร้อยละ 87.6 เป็นเจ้าของบ้านที่อยู่อาศัย และ ครัวเรือนมีไฟฟ้าใช้มีประมาณร้อยละ 96.3 ส่วนการเคลื่อนย้ายของครัวเรือนในจังหวัด เชียงใหม่มีการโยกย้ายที่อยู่อาศัยค่อนข้างมาก กล่าวคือ มีประมาณร้อยละ 12.3 ของครัวเรือนทั้งหมดที่รายงานว่าอาศัยอยู่ในอำเภอที่อยู่ในปัจจุบันน้อยกว่า 10 ปี (ตารางที่ 2-9)

2.3 การขยายตัวของจังหวัดเชียงใหม่

2.3.1 พื้นที่ได้รับอนุมัติให้ก่อสร้างในจังหวัดเชียงใหม่

จากรายงานประมวลข้อมูลสถิติการก่อสร้าง พ.ศ. 2541 พบว่า จำนวนพื้นที่ที่ได้รับอนุมัติให้ก่อสร้างในจังหวัดเชียงใหม่ มีจำนวนพื้นที่ 500,349 ตารางเมตร ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่นอกเขตเทศบาลและสุขาภิบาล คิดเป็นร้อยละ 55.7 และหากจำแนก ตาม วัตถุประสงค์และชนิดของอาคาร จะพบว่า พื้นที่ที่ได้รับอนุมัติให้ก่อสร้างส่วนใหญ่เป็นการก่อสร้างเพื่ออยู่อาศัย คิดเป็นร้อยละ 64.2 รองลงมาเป็นการก่อสร้างเพื่อการบริหาร คิดเป็นร้อยละ 16.1 และใช้เพื่อการพาณิชย์ คิดเป็นร้อยละ 11.1 แสดงว่าการก่อสร้างยังมีวัตถุประสงค์เพื่อที่อยู่อาศัยเป็นหลักในจังหวัดเชียงใหม่(ตารางที่ 2- 10)

ตาราง 2-9 ลักษณะบางประการของครัวเรือน ในจังหวัดเชียงใหม่

ลักษณะของครัวเรือน (ค่าเฉลี่ย)	ครัวเรือนทั้งสิ้น (ค่าเฉลี่ย)
ขนาดของครัวเรือน	3.3
รายได้ประจำต่อคนต่อเดือน (บาท)	3,110
อายุของหัวหน้าครัวเรือน (ปี)	49.3
จำนวนผู้มีรายได้จากการทำงาน (คน)	1.9
ค่าเช่าบ้าน หรือค่าประเมินค่าเช่าบ้านที่ครัวเรือนเป็นเจ้าของและ อยู่เอง (บาท)	1,180
จำนวนคนต่อ 1 ห้องนอน	1.7
(อัตราร้อยละของครัวเรือน)	(อัตราร้อยละของครัวเรือน)
สมาชิก 2-4 คน	72.3
หัวหน้าครัวเรือนเป็น ชาย	77.9
หัวหน้าครัวเรือนและคู่สมรสอยู่ด้วยกัน	67.5
เป็นเจ้าของบ้านที่อยู่	87.6
มีไฟฟ้าใช้	96.3
อยู่ในอำเภอนี้ น้อยกว่า 10 ปี	12.3

ที่มา : รายงานผลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2541 จังหวัดเชียงใหม่
สำนักงานสถิติจังหวัดเชียงใหม่

ตาราง 2-10 จำนวนพื้นที่ที่ได้รับอนุมัติให้ก่อสร้าง จำแนกตามวัตถุประสงค์และเขตการปกครอง
พ.ศ. 2541

วัตถุประสงค์และ ชนิดอาคาร	พื้นที่ก่อสร้างใหม่ (ตร.ม.)			รวม
	เขตเทศบาล	เขตสุขาภิบาล	นอกเทศบาล-สุขาภิบาล	
เพื่ออยู่อาศัย	41,672 (28.7)	61,841 (81.2)	217,564 (77.4)	321,077 (64.2)
เพื่อการพาณิชย์	19,065 (13.1)	5,635 (7.4)	30,614 (10.9)	55,314 (11.1)
อาคารชุด คอนโดมิเนียม	3,169 (2.2)	-	2,169 (0.8)	5,338 (1.1)
เพื่อการอุตสาหกรรม	4,560 (3.1)	2,899 (3.8)	167 (0.1)	7,626 (1.5)
เพื่อการบริการ	72,005 (49.6)	3,348 (4.4)	5,448 (1.9)	80,801 (16.1)
เพื่อการเกษตร	-	2,408 (3.2)	21,231 (7.6)	23,639 (4.7)
เพื่อประโยชน์อื่น ๆ	4,715 (3.3)	-	1,839 (0.1)	6,554 (1.3)
รวม	145,186 (100)	76,131 (100)	279,032 (100)	500,349 (100)

ที่มา : รายงานการประมวลข้อมูลสถิติการก่อสร้าง พ.ศ. 2541 สำนักงานสถิติแห่งชาติ ตัวเลขใน
() แสดงอัตราร้อยละ

2.3.2 บทบาทของจังหวัดเชียงใหม่ในฐานะเมืองหลักของภาคเหนือตอนบน

เศรษฐกิจจังหวัดเชียงใหม่ถือว่าเป็นบทบาทมากในส่วนของภาคเหนือ โดยเฉพาะภาคเหนือตอนบนเนื่องจากเชียงใหม่เป็นเมืองศูนย์กลาง ทั้งด้านวัฒนธรรม ซึ่งเคยเป็นราชธานีของอาณาจักรล้านนาในอดีตจนมาถึงปัจจุบัน เชียงใหม่มีบทบาทในด้านเป็นเมืองศูนย์กลางทางการศึกษา มีโรงเรียนระดับมัธยมที่มีชื่อเสียงหลายแห่ง นอกจากนี้ยังมีสถาบันระดับอาชีวศึกษา และระดับอุดมศึกษาอีกหลายแห่ง เชียงใหม่เป็นที่รู้จักกันในฐานะเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมขนาดครัวเรือน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและได้มีการพัฒนาอุตสาหกรรม เหล่านี้ มาเป็นอุตสาหกรรมขนาดปานกลางที่มีความมั่นคง นำรายได้เข้ามาสู่เชียงใหม่เป็นจำนวนมาก ในด้านการคมนาคม ก็มีความสะดวกโดยเฉพาะการขนส่งทางรถยนต์ และบทบาทที่สำคัญของเชียงใหม่อีกอย่างคือ เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของภาคเหนือ โดยเป็นทั้งเมืองทัศนจรและเมืองที่ใช้เป็นสถานที่พักผ่อน มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเข้ามาท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ ในด้านการค้าและบริการเมืองเชียงใหม่มีบทบาทเป็นศูนย์กลางที่ให้บริการแก่พื้นที่โดยรอบของจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดใกล้เคียง ได้แก่ แม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง และเชียงรายเป็นต้น นอกจากนี้ เชียงใหม่ยังมีบทบาทเป็นศูนย์กลางการค้าการเงินและการธนาคาร และเป็นศูนย์กลางการผลิตทางการเกษตรที่สำคัญอีกจังหวัดหนึ่งในภาคเหนือ ในช่วงปี 2539 เป็นต้นมา ที่ประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤตการณ์ ทางเศรษฐกิจ จังหวัดเชียงใหม่ก็ได้รับผลกระทบไปด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะในกลุ่มธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ เนื่องจากจังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดที่มีการขยายตัวค่อนข้างสูงต่อเนื่องมาตลอด เมื่อเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจทำให้เศรษฐกิจของจังหวัดเชียงใหม่ชะงักงันไปด้วยเกิดอุปทานส่วนเกินในหลายๆ ด้านในตลาด โดยเฉพาะในช่วงตั้งแต่ปี 2539-2542 อาทิ เช่น ภาคการเกษตร ภาคอุตสาหกรรม และ ภาคธุรกิจก่อสร้างและการลงทุนเป็นต้น

2.3.3 การขยายตัวของเมืองเชียงใหม่ในด้านที่อยู่อาศัย

การขยายตัวของเมืองเชียงใหม่ด้านที่อยู่อาศัยเป็นลักษณะการขยายตัวของหมู่บ้านจัดสรรในบริเวณพื้นที่การเกษตรหรือพื้นที่ว่าง รูปแบบของที่อยู่อาศัยของเมืองเชียงใหม่เป็นรูปแบบของธุรกิจอย่างเต็มตัว การขยายตัวของที่อยู่อาศัยในลักษณะของหมู่บ้านจัดสรรจะตั้งอยู่ใกล้เขตศูนย์กลางของเมืองเชียงใหม่ ในกรณีเป็นหมู่บ้านจัดสรรในโครงการขนาดเล็ก และเป็นโครงการที่ดำเนินการในระยะเริ่มแรกของธุรกิจจัดสรร เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวใกล้สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ส่วนโครงการที่อยู่อาศัยที่เป็นหมู่บ้านจัดสรรขนาดกลาง และขนาดใหญ่จะมีทำเลที่ตั้งขยายตัวออกจากเขตศูนย์กลางของเมืองสู่เขตชานเมืองมากขึ้น เนื่องจากราคาที่ดินถูกกว่าและมีพื้นที่ผืนใหญ่

การขยายตัวด้านที่อยู่อาศัยนอกเขตเทศบาล จะอยู่บริเวณแนวถนนสายหลักที่มุ่งออกจากตัวเมือง 6 สาย คือ

1. สายเชียงใหม่ - แมริม ด้านทิศเหนือ
2. สายเชียงใหม่ - แม่ใจ ด้านทิศเหนือ
3. สายเชียงใหม่ - คอยสะเก็ด ด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ
4. สายเชียงใหม่ - สันกำแพง ด้านทิศตะวันออก
5. สายเชียงใหม่ - สารภี ด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้
6. สายเชียงใหม่ - หางคอง ด้านทิศใต้

นอกจากนั้นยังพบว่ามีการที่อยู่อาศัยจำนวนมาก ตั้งอยู่ตามแนวถนนเลียบบดลองชลประทาน ถนนอ้อมเมืองสายเหนือ และถนนอ้อมเมืองสายใต้ ลักษณะการขยายตัวของที่อยู่อาศัยที่กระจายออกไปโดยรอบนี้ทำในรูปแบบการขยายตัวเมืองเชียงใหม่เป็นแบบแถบ (Ribbon Development) และจะพัฒนารูปแบบของเมืองเชียงใหม่เชียงใหม่เป็นลักษณะเมืองรูปดาว 6 แฉก โดยมีเมืองขนาดเล็กล้อมรอบในรัศมี 15-25 กิโลเมตร ซึ่งรูปแบบในลักษณะนี้ถือว่าดี สามารถขยายตัวได้อีก เนื่องจากมีที่ว่างอยู่ระหว่างเมืองกับเมืองขนาดเล็กโดยรอบจำนวนมาก (รูป 2-1)

รูปที่ 2-1 แผนที่แสดงการขยายตัวของที่อยู่อาศัยในจังหวัดเชียงใหม่

